

Милица Д. Њејован
Универзитет у Новом Сагу
Правни факултет у Новом Сагу
njegovanmilica@yahoo.com
ORCID ID: 0000-0002-3651-5714

ЦИЉЕВИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА У МЕЂУНАРОДНИМ СПОРАЗУМИМА О ПОДСТИЦАЊУ И ЗАШТИТИ УЛАГАЊА

Сажетак: Циљеви одрживог развоја представљају парадигму међународне политике 21. века. Њихов значај олега се и у све већем броју националних и међународних правних извора који на посредан или непосредан начин прописују одредбе ради (покушаја) њихове афирмације. Међународно право створених улагања, као разнородни скуп међународних правних извора традиционално умерених на заштити створених улагања све више се доводи у везу са захтевима одрживог развоја земље пријема улагања. У овом раду анализиране се одредбе међународних инвестиционих споразума у контексту одредби које се баве различитим аспектима одрживог развоја. Анализиране су преамбуле, суштинске и процесне правне одредбе билатералних (БИТ) и других међународних споразума који садрже одредбе о заштити инвестиција. Закључак је да у корпусу важећих инвестиционих споразума и даље мањи број њих садржи одредбе одрживог развоја, али да се уочава тренд све чешће инкорпорирања ових „модерних“ одредби у новозакључене споразуме, као и у савремене модел БИТ-ове.

Кључне речи: одрживи развој, међународно право створених улагања, билатерални инвестициони споразуми, међународна инвестициона арбитража.

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Одрживи развој јесте један од кључних појмова међународне политике 21. века, који своју примену налази у бројним аспектима живота и друштва. Светска комисија за животну средину и развој на челу са бившом норвешком

премијерком Брунтланд, дефинише одрживи развој у свом извештају „Наша заједничка будућност“ као развој који „задовољава потребе садашње генерације без угрожавања способности будућих генерација да задовољавају сопствене потребе“.¹ Почетни концепт одрживог развоја је подразумевао успостављање баланса између економског развоја и заштите животне средине, док данас обухвата и социјални аспект, односно друштвено благостање, а у новије време укључује и димензију доброг институционалног управљања.

Одрживи развој је за релативно кратко време постао важан појам и у међународном праву.² Међутим, у ширем смислу, он своје корене има у ранијим међународним уговорима који су се бавили питањима управљања различитим природним ресурсима.³ Након ових скромних почетака, појам је знатније заживео и популаризован је кроз деловање Уједињених нација (у даљем тексту: УН).⁴

Најважнији пројекат који се тиче одрживог развоја представљају Циљеви одрживог развоја Агенде 2030. Наиме, 193 државе су гласале за усвајање резолуције „Трансформација нашег света: Агенда 2030 за одрживи развој“, на самиту УН септембра 2015. године. Велики број држава који је гласао за ову резолуцију говори о постојању консензуса у међународној заједници о томе који су циљеви одрживог развоја. Агенда 2030 формулише 17 основних и 169 повезаних циљева одрживог развоја које треба постићи до 2030. године, а предвиђају се и средства за њихову имплементацију и механизам за праћење. Ови циљеви укључују економску, еколошку и социјалну политику свих држава, развијених и у развоју, и спроводиће је „све земље и све заинтересоване стране, делујући у партнерству за сарадњу“.⁵ То је следећих 17 циљева: 1. Свет без сиромаштва; 2. Свет без глади; 3. Добро здравље; 4. Квалитетно образовање; 5. Родна равноправност; 6. Чиста вода и санитарни услови; 7. Обновљива и приступачна енергија; 8. Достојанствен рад и економски раст; 9. Индустрија, иновације и инфраструктура; 10. Смањење неједнакости; 11. Одрживи градови и заједнице; 12. Одговорна

¹ Brundtland, G. H., *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*, United Nations General Assembly document A/42/427, 1987, 43.

² Schrijver, N., *The Evolution of Sustainable Development in International Law: Inception, Meaning and Status*, Brill | Nijhoff, Leiden, 28 Feb. 2009. doi: <https://doi.org/10.1163/9789047444466>

³ Рани пример представља *Уговор о граничним водама* из 1909. године између Сједињених Америчких Држава и Канаде који је у члану IV предвиђао да вода „не сме бити загађена ни са једне стране на штету здравља или имовине на другој страни“. Доступно на <https://www.ijc.org/sites/default/files/2018-07/Boundary%20Water-ENGFR.pdf> (11.12.2022).

⁴ Schrijver, N., „Chapter 16 2019 AIB Law Lecture: The Rise of Sustainable Development in International Investment Law“, in: *The Role of International Administrative Law at International Organizations*, Brill | Nijhoff, Leiden, 2020, 297–314. https://doi.org/10.1163/9789004441033_017

⁵ UN General Assembly, *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, A/RES/70/1, 2015. Доступно на: <https://www.refworld.org/docid/57b6e3e44.html> (04.09.2022).

потрошња и производња; 13. Акција за климу; 14. Одрживост живота у води; 15. Одрживост живота на копну; 16. Мир, правда и снажне институције; 17. Партнерством до циљева (укључивање свих релевантних друштвених субјеката на националном нивоу у сврху реализације циљева).

Поред укључивања циљева одрживог развоја у изворе међународног права који се директно односе на заштиту животне средине, у новије време се све више говори о овом појму и у другим правним пољима, међу којима је и регулисање страних улагања. Страна улагања су важан фактор економског раста многих земаља, посебно земаља у развоју, зато што им доносе потребан капитал и нову технологију. Ипак, транснационалне инвестиционе активности доводе и до забринутости за различите аспекте одрживог развоја, као што су питања екологије, заштите људских и радних права.⁶

Наизглед супротстављени циљеви заштите страних улагања и одрживог развоја све више конвергирају, јер међународна заједница схвата да су транснационалне инвестиционе активности кључне за постизање одрживог развоја у свим његовим аспектима. На пример, Агенда 2030 наводи да је потребно повећање страних улагања ради промовисања неколико циљева одрживог развоја, укључујући искорењивање сиромаштва, одрживу пољопривреду, родну равноправност, одрживу енергију, једнакост земаља и глобално партнерство.⁷

Дакле, јасно је да се циљеви одрживог развоја и страна улагања све више повезују, што би извори међународног права страних улагања требало да одражавају. У том контексту се јављају захтеви за реформом режима међународне заштите страних улагања, како у погледу материјалноправних одредби, тако и у погледу механизма решавања инвестиционих спорова, у циљу успостављања уравнотеженог односа између права улагача и права држава пријема улагања. Чак се говори и о промени парадигме⁸ међународног права страних улагања⁹, где се фокус помера са заштите својине и других интереса страних улагача, као приватноправних субјеката, ка њиховим обавезама у погледу квалитета инвестиција. Јављају се и захтеви за ширим простором за регулативне активности државе, при чему се уочава снажнији

⁶ Chi, M., *Sustainable development provisions in investment treaties*, ARTNeT Secretariat, United Nations ESCAP, 2018. Доступно на: <https://www.unescap.org/sites/default/files/SustainableDevelopmentProvisionsinInvestmentTreaties.pdf>, ii (11.12.2022).

⁷ *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, пасуси 20, 1.b, 2.a, 7.a, 10.b, 17.5 и 67.

⁸ Ridi, N., „Shifting Paradigms in International Investment Law: More Balanced, Less Isolated, Increasingly Diversified“, *European Journal of International Law* 27(2)/2016, 545–551. <https://doi.org/10.1093/ejil/chw025>

⁹ Термини „међународно право страних улагања“ и „међународно инвестициони право“ користе се као синоними, као и термини „улагање“ и „инвестиција“, односно „улагач“ и „инвеститор“.

продор јавноправних елемената у међународно право страних улагања.¹⁰ Тако, већ се одвија процес реформисања постојећих двостраних споразума о заштити и унапређењу улагања (енгл. *Bilateral investment treaty*, у даљем тексту: БИТ).¹¹ Многе државе усвајају модел БИТ-ове, који, између осталог, предвиђају право предузимања регулативних мера у циљу заштите животне средине, здравља становништва, родне равноправности и слично. Према Комисији Уједињених нација за трговину и развој (у даљем тексту: УНКТАД), сви анализирани БИТ-ови закључени током 2020. године садрже одредбе којима се обезбеђује простор за регулативну делатност државе.¹² И у Републици Србији правни експерти предлажу реформу и усавршавање домаћих БИТ-ова¹³, како би одговарали захтевима социјалне и еколошке правде.¹⁴

У правној литератури је присутан став да одрживи развој већ има нормативне ефекте на међународно инвестиционо право, и то на два начина. Прво, тако што све више опредељује садржину нових међународних споразума, и друго, што има одређени утицај на тумачење ових споразума од стране арбитражних судова¹⁵. У овом раду ограничићемо се на анализу питања да ли су, како и колико питања одрживог развоја интегрисана у међународне споразуме о заштити улагања на тренутном нивоу развоја међународног права страних улагања. Мада је немогуће направити исцрпну листу свих одредби везаних за циљеве одрживог развоја, постојећа литература пружа добру почетну основу. Ослањајући се на релевантне изворе, а нарочито на Базу међународних уговора о подстицању и заштити улагања УНКТАД-а¹⁶,

---

¹⁰ Више о праву на предузимање регулативних мера у циљу заштите јавних интереса, и његовом специфичном значењу које има у међународном инвестиционом праву, вид. Titi, C., „The Right to Regulate in International Investment Law (Revisited)“, in: *Courses of the Summer School on Public International Law 18*. International and Comparative Law Research Center, 2020. Доступно на: https://iclr.ru/storage/publication_pdf/SSPIL-2021_18_Catharine-Titi_1652862758.pdf (11.12.2022)..

¹¹ Ђундић, П., „Потенцијална реформа српске мреже двостраних споразума о заштити и подстицању улагања: прилика за нови почетак“, *Зборник радова Правној факултету у Новом Сагу* 1/2022, 145–169.

¹² UNCTAD, *Recent Developments in the IIA Regime: Accelerating IIA Reform*, 2021. Доступно на: https://unctad.org/system/files/official-document/diaepcbinf2021d6_en.pdf (11.12.2022).

¹³ Ђундић, П., „Потенцијална реформа српске мреже двостраних споразума о заштити и подстицању улагања: прилика за нови почетак“, 168.

¹⁴ Павићевић, В., „Реформа билатералних инвестиционих споразума – од кризе легитимитета до инструмента социјалне и еколошке правде“, *Стране инвестиције у Србији – нови поједи* (др Сања Јелисавец Трошић, ур.), Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2019, 188–208.

¹⁵ Schacherer, S. & Hoffmann, R. T., „International investment law and sustainable development“, in: *Research Handbook on Foreign Direct Investment*, Edward Elgar Publishing, 2019, 563-595; 565–566.

¹⁶ UNCTAD. International Investment Agreements Navigator. Доступно на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/iaa-mapping> (11.12.2022).

могуће је идентификовати одређене категорије одредби, које на непосредан или посредан начин (експлицитно или имплицитно) обухватају и афирмишу различите елементе одрживог развоја.¹⁷

У првом поглављу рада дат је преглед одредаба међународних инвестиционих споразума¹⁸ према садржини, односно тематски различитим, али повезаним циљевима одрживог развоја (заштита животне средине, забрана корупције и слично). У другом и трећем поглављу разматрају се типични делови инвестиционих споразума, као што су дефиниција улагања и најзначајнији стандарди третмана, док се у четвртном поглављу анализирају одредбе о решавању спорова, а све у контексту одрживог развоја. На крају, изложена су закључна разматрања.

2. ОДРЕДБЕ МЕЂУНАРОДНИХ ИНВЕСТИЦИОНИХ СПОРАЗУМА ПРЕМА ТЕМАТСКИМ ОБЛАСТИМА (ЦИЉЕВИМА) ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

2.1. Опште одредбе о одрживом развоју

Одредбе које се уопштено позивају на одрживи развој често се појављују у преамбулама споразума новије генерације, као и у одељцима и члановима већине нових модела БИТ-ова. Овакве одредбе имају за циљ да се баве питањима одрживог развоја на општи начин, не фокусирајући се на његове поједине елементе.¹⁹ Према УНКТАД-овој Бази података, 77 од 2.584 мапираних споразума садржи референцу на одрживи развој у својим преамбулама, од којих су сви новијег датума. Међутим, ово и даље представља само мали проценат (2,9%) од укупног броја мапираних споразума.

Иако је најчешће уопштено позивање на одрживи развој, неки од новијих споразума, као што је БИТ између Сингапура и ЕУ (2018), препознаје три димензије одрживог развоја у својој преамбули, где се наводи да су уговорне стране одлучне „*да јачају своје економске, ирџовинске и инвестиционе односе у складу са циљем одрживог развоја, у његовој економској, социјалној и еколошкој димензији*“.²⁰

¹⁷ Вид. Chi, M., *op. cit.*

¹⁸ Термин „међународни инвестициони споразуми“ односи се како на билатералне и мултилатералне споразуме о подстицању и заштити улагања, тако и на споразуме о слободној трговини и секторске споразуме који садрже поглавља о инвестицијама.

¹⁹ Chi, M., *op. cit.*, 18.

²⁰ БИТ између Сингапура и ЕУ (2018), преамбула (превод аутора). Текст споразума доступан на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/5714/download> (09.05.2023).

Проблем са преамбуларним одредбама је у томе што имају углавном ограничену практичну ефикасност, јер не могу да створе директну обавезу за државе уговорнице или стране инвеститоре. Међутим, уколико преамбула садржи правило обичајног права, онда је то правило обавезујуће за уговорнице, али по другом основу – не зато што је део преамбуле уговора, већ управо зато што је реч о обичајном правном правилу. Осим тога, према Бечкој конвенцији о уговорном праву из 1969. године, преамбула, будући да је део текста, а тиме и контекста, и да се у њој често наводи предмет и сврха уговора, има значајну улогу у тумачењу одредаба међународног уговора²¹, чиме су се служили и бројни арбитражни судови, као што је случај у предмету Сименс против Аргентине (*Siemens v. Argentine*).²²

Термин „одрживи развој“ присутан је и у оперативном делу одређених споразума, и то на различите начине. На пример, холандски модел БИТ (2019) предвиђа обавезу држава уговорница да подстичу и олакшавају инвестирање које доприноси одрживом развоју²³. Међутим, најчешће је случај да се појму одрживог развоја у оперативном делу споразума даје конкретнији смисао. Тако, члан 6. овог модел БИТ-а, под називом „Одрживи развој“, поред општег позива на промовисање међународног инвестирања који доприноси циљевима одрживог развоја, у следећим ставовима разрађује поља која спадају у одрживи развој (нпр. заштита животне средине, радна права, родна равноправност). Иако су овако формулисане одредбе више на нивоу прокламација²⁴, ипак се може рећи да нова генерација споразума даје све већи значај овој теми.

2.2. Одредбе о заштити животне средине

Први БИТ који је садржао одредбе о заштити животне средине био је БИТ између Кине и Сингапура из 1975. године.²⁵ Након тога све већи број споразума укључује одређено позивање на заштиту животне средине и здравља, и то на различите начине. Ниво одређености циљева заштите животне средине варира, те неки споразуми помињу посебне проблеме као што су

---

²¹ Члан 31. Бечке конвенције (*Vienna Convention on the Law of Treaties*) предвиђа следеће: „У сврху тумачења уговора, осим текста, укључујући преамбулу и прилоге, контекст обухвата...“. Дакле, преамбула такође представља контекст уговора.

²² *Siemens A.G. v The Argentine Republic*, ICSID Case No. ARB/02/8, Award, 17 January 2007, пасус 290.

²³ Холандски модел БИТ (2019), чл. 3, ст. 1. Доступно на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/5832/download> (09.02.2023).

²⁴ Ђундић, П., „Потенцијална реформа српске мреже двостраних споразума о заштити и подстицању улагања: прилика за нови почетак“, 156.

²⁵ Gordon, K. & Pohl, J., „Environmental Concerns in International Investment Agreements: A Survey“, *OECD Working Papers on International Investment* 2011/01, OECD Publishing, 8.

санитарна и фитосанитарна питања, природна богатства, или упућују на још детаљнији скуп питања.²⁶

Примарни и најчешће коришћени метод интеграције питања животне средине је кроз одредбе преамбуле. На пример, Уговор о енергетској повељи (*Energy Charter Treaty*)²⁷ у преамбули такође садржи одредбе које се тичу заштите животне средине, али се служи опширнијим описом и наводи одређене мултилатералне споразуме о заштити животне средине.

Други међународни инвестициони споразуми укључују клаузуле о заштити животне средине у супстанцијалне одредбе споразума, и то 353 од 2.584 мапираних споразума (13,66%). То се чини пре свега резервисањем регулативног простора (*regulatory space*) за државе у циљу доношења мера из области животне средине. Пример је БИТ између Канаде и Јерменије (1997), који прописује следеће:

„Под условом да се њакве мере не примењују на произвољан или неојравдан начин, или не представљају прикривено ојраничење међународне јривине или улања, ништа у овом споразуму неће се тумачити као сјречавање ујоворне сјране да усвоји или одржи мере, укључујући мере заштитне живојне средине:

(а) неојходне да би се обезбедила усклађеност са законима и јројисима који нису у сурјојности са одредбама овој Ујовора;

(б) неојходне за заштитиу живојта или здравља људи, живојиња или биљака; или

(ц) које се односе на очување живих или неживих исцрљивих јриродних ресурса ако су њакве мере ефикасне у вези са ојраничењима домаће јројводње или јојрошње.“²⁸

Врло честа врста одредби о заштити животне средине забрањује снижавање стандарда о заштити животне средине или измену домаћих закона на штету животне средине у циљу привлачења улагања, како у преамбули, тако и у оперативном делу споразума. На пример, БИТ између Камбоџе и Јапана (2007) прописује да ће се „сјране ујоворнице уздржати од јодстицања улања инвестиијора грује ујоворне сјране ублажавањем мера заштитије живојне средине.“²⁹ Иако се овом одредбом исказује тежња да се поступа

²⁶ *Ibid.*

²⁷ Energy Charter Treaty (1994), 34 ILM 360 (1995). Доступно на:

http://www.encharter.org/fileadmin/user_upload/document/EN.pdf (15.09.2022).

²⁸ БИТ између Канаде и Јерменије (1997), (превод аутора). Доступно на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/131/download> (15.09.2022).

²⁹ БИТ између Камбоџе и Јапана (2007), чл. 24 (превод аутора). Доступно на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/3116/download> (15.09.2022).

у складу са циљевима одрживог развоја, доводи се у питање њена практична ефикасност. У том смислу, овако формулисана одредба више представља политичку прокламацију, него оперативну норму.

Треба споменути и тип еколошких одредби које имају за циљ да нагласе да су државе те које имају примарну обавезу у погледу успостављања и унапређивања стандарда заштите животне средине, и да у складу са тим имају праву усвоје или модификују своје законодавство.³⁰

2.3. Одредбе о људским и радним правима

Одредбе о људским и/или радним правима тичу се треће димензије одрживог развоја, односно социјалног аспекта. Њихов циљ је да се баве питањима заштите права радника и других људских права повезаних са транснационалним инвестиционим активностима. Уопштено говорећи, ове одредбе не покривају само основна права запослених, већ обухватају и шири спектар људских права, као што су родна равноправност и искорењивање сиромаштва.

Према УНКТАД-овој Бази података, 115 од 2.584 споразума (4,45%) садржи барем једну одредбу (или члан) о радним правима у оперативном делу споразума, док 226 од 2.584 (8,75%) мапираних споразума има преамбулу која садржи референцу о људским и радним правима, здрављу и слично. Тако, аустријско-казахстански БИТ (2012) у својој *преамбули* потврђује да су инвестициони споразуми и међународни споразуми о заштити људских или радних права намењени подстицању глобалног одрживог развоја, и да се све могуће неусаглашености између, са једне стране, споразума о заштити улагања и, са друге, мултилатералних споразума о заштити људских права неће решавати снижавањем стандарда заштите одрживог развоја.³¹

С друге стране, слично формулисане одредбе, које налажу да се стандарди људских или радних права не снижавају, садржане се у оперативном делу споразума, при чему се она понекад и ближе одређују.³² Занимљиво је да поједини споразуми предвиђају чак и обавезу за *инвестиционоре* да поштују људска права, као и да делују у складу са основним стандардима рада како то захтева Декларација Међународне организације рада о основним принципима и правима на рад.³³ На крају, вреди поменути и одредбе којима

³⁰ БИТ између Белгијско-луксембуршке уније и Таџикистана (2009), чл. 5. (превод аутора). Доступно на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/418/download> (15.09.2022).

³¹ БИТ између Аустрије и Казахстана (2012), преамбула. Доступно на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/3143/download> (09.05.2023).

³² *Ibid.*, чл. 5.

³³ БИТ између Марока и Нигерије (2016), чл. 15. Доступно на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/5409/download> (09.05.2023).

се предвиђа да не постоји кршење споразума, чак и ако су очекивања инвеститора нарушена или се деловање државе негативно одражава на пословање страног инвеститора, уколико држава спроводи мере, укључујући и промену правних прописа у циљу заштите људских права или права запослених.³⁴

2.4. Одредбе о транспарентности

Транспарентност закона и јавност деловања држава сматра се кључним фактором владавине права и доброг управљања, па самим тим и циљем одрживог развоја.³⁵ Тако, 366 од 2.584 (14,71%) мапираних споразума садржи барем једну одредбу која се тиче транспарентности упућену ка државама, а само 2,71% упућених ка инвеститору .

Прва врста одредби на општи начин говори о обавези држава да стварају транспарентне услове за улагања.³⁶ У другој врсти одредби се питање транспарентности разрађује. Тако, БИТ између Финске и Алжира (2005) у члану 13 под називом „Транспарентност“ предвиђа да ће свака уговорна страна „*одмах објавити или учинити јавно доступним своје законе, процесе, процедуре и административне одлуке и судске одлуке ојиме примене, као и међународне споразуме који могу утицати на улагања инвеститора групе стране уговорнице на територији ове стране уговорнице*“.³⁷

Трећи тип одредби у суштини захтева од држава уговорница да дозволе заинтересованим странама из друштва да се ангажују у изради закона или политика у вези са инвестицијама. На пример, БИТ између Колумбије и Јапана (2011) предвиђа да „*у мери у којој је то могуће, свака уговорна страна ће, у складу са својим законима и процесима, јужити разумну брику за коментаре јавности пре усвајања, измене или укидања прописа ојиме примене који утичу на било које питање обухваћено овим споразумом*“.³⁸

Још једна врста одредби о транспарентности представља право државе уговорнице да тражи информације од потенцијалног инвеститора и његове

³⁴ Пример је холандски Модел БИТ (2019), чл. 2, став 2.

³⁵ У оквиру циља бр. 16 „Мир, правда и снажне институције“, у подциљу 16.6 предвиђа се развијање ефикасних, одговорних и транспарентних институција на свим нивоима. Види: <https://sdgs.un.org/goals/goal16> (04.09.2022).

³⁶ Такав је чл. 2 ст. 1 БИТ-а између Србије и Мађарске: „*Свака Страна уговорница ће подстићи и стварати стабилне, једнаке, повољне и транспарентне услове за улагање групе Страна уговорнице како би вршили улагања на њеној територији и дозвољавајући ипак улагања у складу са својим законима и процесима*“.

³⁷ БИТ између Финске и Алжира (2005), чл. 13 (превод аутора). Доступно на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/45/download> (09.05.2023).

³⁸ БИТ између Колумбије и Јапана (2011), чл. 7, став 5 (превод аутора). Доступно на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/797/download> (09.05.2023).

државе о историји корпоративног управљања и пракси инвеститора, као и могућност њиховог стављања на увид јавности. На пример, БИТ између Србије и Азербејдана (2011) предвиђа приступ информацијама о инвеститорима о историји њиховог корпоративног управљања и пословања као инвеститора, уз обавезу заштите поверљивих информација.³⁹

2.5. Одредбе о забрани корупције

Према Агенди 2030, шеснаести циљ одрживог развоја тиче се смањења корупције, јачања институција и приступа информацијама од јавног значаја и у директној је вези са *мирним, праведним и инклузивним друштвом*.⁴⁰ Одредбе које се тичу корупције налазе се у 45 од 2.584 мапираних споразума (1,74%) у оперативном делу споразума, а неки споразуми се позивају на борбу против корупције и у премабули.⁴¹

Један тип антикорупцијских одредби позива државе уговорнице да се не упуштају у коруптивна понашања (негативна обавеза). Други модалитет одредби намеће обавезу државама уговорницима да предузму антикорупцијске мере (позитивна обавеза). На крају, трећи тип одредби обавезује *улаџаче* да не учествују у коруптивном понашању, при чему се предвиђају и санкције за такво понашање.⁴²

2.6. Одредбе о друштвено одговорном пословању

Друштвено одговорно пословање такође је везано за циљеве одрживог развоја, јер деловање компанија може значајно да утиче на ширу заједницу. Друштвено одговорно пословање представља праксу и политику одговорности према свим актерима компаније (како унутрашњим тако и спољашњим), и означава поштовање закона и поштене пословне праксе, као и придржавање свих начела пословне етике. Тиме компаније изражавају бригу и остварују утицај на своје радно, друштвено и природно окружење.⁴³

---

³⁹ БИТ између Србије и Азербејдана (2011), чл. 3. Доступно на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/3174/download> (09.05.2023).

⁴⁰ Подциљ 16.5. предвиђа значајно смањење подмићивања и корупције, како би се постигло мирно, праведно и инклузивно друштво.

⁴¹ На пример, преамбула БИТ-а између Аустрије и Киргистана (2016) истиче неопходност да се све владе и цивилни актери придржавају антикорупцијских мера УН и ОЕЦД-а, посебно Конвенције УН против корупције (2003). Доступно на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/5500/download> (09.05.2023).

⁴² За овај навод, добар пример је члан 17 мароканско-нигериског БИТ (2016), под називом „Борба против корупције“.

⁴³ Atanacković, U., „Društveno odgovorno poslovanje kao savremeni koncept biznisa“, *Škola biznisa*, 1/2011, 143–148.

Одређени међународни инвестициони споразуми се позивају на друштвено одговорно пословање у преамбули⁴⁴, као што је БИТ између Грузије и Швајцарске (2014), према коме су „државе одлучне да подстакну инвеститоре да поштују међународно признате стандарде друштвено одговорног пословања⁴⁵, или упућују на конкретне кодексе понашања, као што су Смернице за мултинационална предузећа Организације за економску сарадњу и развој (ОЕЦД).⁴⁶

Према УНКТАД-овој Бази података, око 40 мапираних (1,55%) споразума садржи одредбе о друштвено одговорном пословању у оперативном делу споразума. С обзиром на адресате обавезе, најчешће је ова обавеза упућена државама уговорницама, а много ређе инвеститорима. Формулације одредби, међутим, варирају. У мањем броју случајева предвиђа се „*ga ће сїрране уїворнице їромовисаїи корїорайївну друшїївену одїворносїї и їодсїїцаїї одїворне їословне їраксе*“, без или са упућивањем на одређене међународне стандарде,⁴⁷ употребљавајући термине који указују на директно обавезивање држава. Оваква формулација је још ређа кад је у питању директна обавеза инвеститора да учествују у друштвено одговорним инвестиционим активностима⁴⁸.

⁴⁴ На пример, чл. 13 БИТ-а између Хонгконга и Мексика (2020). Доступно на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/6129/download> (09.05.2023).

⁴⁵ БИТ између Грузије и Швајцарске (2014), преамбула. Доступно на <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/4814/download> (09.05.2023).

⁴⁶ На пример, БИТ између Аустрије и Таџикистана (2010); доступно на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/3308/download> (09.05.2023). Такође, чл. 13.10 Споразума о слободној трговини између ЕУ и Вијетнама (2019); доступно на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/5868/download> (09.05.2023).

⁴⁷ На пример, чл. 367, ст. 1, тач. (е) Споразума о придруживању између Европске уније и Европске заједнице за атомску енергију и њихових држава чланица, с једне стране, и Републике Молдавије, с друге стране (2014): „*сїрране уїворнице ће їромовисаїи корїорайївну друшїївену одїворносїї и їодсїїцаїї одїворне їословне їраксе, као шїїо су оне їромовисане у Глобалном доївору УН из 2000. їодине, Трїїарїїшїїној декларациї Међународне орїанızaїїје рада о їрїнїїїма у вези са мулїїнаїїоналним їредузеђима и соїїїалном їолиїшїїком из 1977. са їзменама и доїунама 2006. їодине и Смерницама ОЕЦД-а за мулїїнаїїонална їредузеђа из 1976. са їзменама и доїунама 2000. їодине*“ (превод аутора). Доступно на: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830(01)) (09.05.2023).

⁴⁸ Члан 13.1. Модел БИТ-а Јужноафричке развојне заједнице (2012) предвиђа да инвеститори морају да се придржавају критеријума процене животне средине и социјалне процене који се примењују на њихове предложене инвестиције пре оснивања, како то захтевају закони државе домаћина за такву инвестицију [или закони матичне државе за такве инвестиција] [или стандарди учинка Међународне финансијске корпорације за процену утицаја на животну средину и друштво], шта год да је ригорозније у односу на дотичну инвестицију (превод аутора). Доступно на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/2875/download> (05.05.2023).

У већини споразума користе се термини који указују само на обавезу улагања напора да се нешто у овој области постигне. На пример, БИТ између Буркине Фасо и Канаде (2015) прописује да би *уговорне стране* требало да подстакну предузећа да *добровољно* инкорпоришу међународно признате стандарде корпоративне одговорности у своју праксу и интерну политику, наводећи и питања на које се ти принципи односе (питања запослених, животне средине, људских права, односа са заједницом и корупције)⁴⁹. У овом и сличним примерима обавеза је на уговорним странама, односно државама, које би путем својих мера требало да мотивишу инвеститоре на поштовање друштвено одговорних пракси. С друге стране, у неким споразумима уочава се формулација којом се инвеститор само мотивише на одређено понашање. Пример је аргентинско-катарски БИТ, у коме се наводи да инвеститори који послују на територији уговорне стране треба да уложе напоре како би, на добровољној основи, укључили међународно признате стандарде корпоративне друштвене одговорности у своје пословне политике и праксе⁵⁰. Такво „меко“ упућивање не ствара нужно обавезу за инвеститоре.

Међутим, одређени правни извори помињу много строже обавезе за улагача у вези са друштвено одговорним понашањем. У неким споразумима се предвиђа да би арбитражни судови требало да узму у обзир инвеститорово кршење принципа друштвено одговорног пословања приликом одређивања износа накнаде за кршење одредби споразума од стране државе.⁵¹

Дакле, иако су у већини споразума одредбе о друштвено одговорном пословању релативно *слабе* у погледу наметања обавезе за њихово поштовање, ипак се ове одредбе све више укључују у нове споразуме и модел БИТ-ове. Ипак, оне су углавном усмерене према државама, а ретко према самим инвеститорима.⁵²

3. ДЕФИНИЦИЈА УЛАГАЊА У МЕЂУНАРОДНИМ СПОРАЗУМИМА И ОДРЖИВИ РАЗВОЈ

Дефиниција улагања, према одређеним ауторима, може да има важну улогу у имплементацији циљева одрживог развоја, јер одређује које су то

⁴⁹ БИТ између Канаде и Буркине Фасо (2015), чл. 16. Доступно на: <https://investment-policy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/3460/download> (09.05.2023).

⁵⁰ БИТ између Аргентине и Катара (2016), чл. 12. Доступно на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/5383/download> (09.05.2023).

⁵¹ На пример, чл. 23 холандског модел БИТ-а из 2019. прописује да се од суда очекује да у одлучивању о износу накнаде узме у обзир непоштовање обавеза од стране инвеститора према Водећим принципима УН о пословању и људским правима и Смерницама ОЕЦД-а за мултинационална предузећа.

⁵² Peels, R., Echeverria Manrique, M., Aissi, J. & Schneider, A., ILO Research Paper No. 13, *Corporate social responsibility in international trade and investment agreements: Implications for states, business and workers*, 2016. Доступно на: [wcms_476193.pdf](https://www.ilo.org/wcms_476193.pdf) (ilo.org) (14.09.2022).

инвестиције заштићене споразумом.⁵³ Тако, допринос економском развоју државе пријема улагања, јавља се као услов у бројним арбитражним предметима, које узимају у обзир тест примењен у предмету Салини против Марока (*Salini v. Marocco*). Овај тест захтева да инвестиција задовољи четири критеријума: (1) улагање капитала или других ресурса; (2) одређено трајање; (3) ризик; и (4) допринос економском развоју државе домаћина. С друге стране, постоје и предмети који искључују критеријум доприноса развоју економије државе пријема улагања, јер га је „*тешко утврдити и имплицитно је покривен претходним њим кријеријумима*“⁵⁴, односно да није неопходан елемент инвестиције⁵⁵.

Поставља се питање како вредновати допринос економском развоју земље домаћина инвестиције? Арбитражни судови су примењивали различите параметре, као што су: повећавање домаћег бруто производа⁵⁶, пренос *know-how*⁵⁷ или унапређење домаће индустрије⁵⁸. С обзиром на неуједначеност праксе, одређени новији споразуми јасно предвиђају захтев да инвестиција доприноси економском развоју државе⁵⁹, а неки чак и њеном одрживом развоју⁶⁰. Иако се са тачке гледишта земаља у развоју, захтев за „доприносом развоју“ може сматрати корисним, овај критеријум је и даље тешко тумачити у пракси јер је неизвесно како би се то конкретно процењивало.

Са друге стране, циљеви одрживог развоја могу да се поспеше на индиректан начин, у зависности од тога који приступ дефиницији улагања постоји у датом инвестиционом споразуму. Традиционални инвестициони споразуми дефинишу улагање као „сваку врсту средстава“ у власништву или под директном или индиректном контролом страног инвеститора друге уговорне стране, и углавном је праћена непотпуном листом имовинских права.⁶¹ Ређе, БИТ-ови и мултилатерални споразуми о заштити инвестиција садрже

⁵³ Schacherer & Hoffmann, *op. cit.*, 570 и даље.

⁵⁴ *LESI, S.p.A. and Astaldi, S.p.A. v. People's Democratic Republic of Algeria*, (ICSID Case No. ARB/05/3), пасуџ 72.

⁵⁵ *Electrabel S.A. v. Republic of Hungary*, ICSID Case No. ARB/07/19, Decision on Jurisdiction, Applicable Law and Liability, 30 Nov 2012, пасуџ 5.43.

⁵⁶ *Cortec Mining v. Kenya*, ICSID Case No. ARB/15/29, Final Award, 22 October 2018, пасуџ 300.

⁵⁷ *Border Timbers v. Zimbabwe*, ICSID Case No. ARB/10/25, Award, 28 July 2015, пасуџ 286.

⁵⁸ *Casinos Austria v. Argentina* ICSID Case No. ARB/14/32, Decision on Jurisdiction, 29 June 2018, пасуџ 192.

⁵⁹ Види БИТ између Турске и Буркине Фасо, чл. 1.1, закључен 2019. године, али није још ступио на снагу. Доступно на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/6087/download> (09.05.2023).

⁶⁰ БИТ између Марока и Нигерије (2016), чл. 1.

⁶¹ Споразум о инвестицијама између Хонгконга и Асоцијације нација југоисточне Азије (2017). Доступно на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/5655/download> (09.05.2023).

таксативно набрајање имовине која се квалификује као инвестиција и предвиђају посебна искључења из дефиниције, као што је искључивање портфолио улагања⁶² или дужничких хартија од вредности које је издала влада.⁶³ Трећи је приступ заснован на предузећу (енгл. *enterprise-based*) који дефинише инвестицију као оснивање или стицање предузећа.⁶⁴ Сматра се да су други и трећи приступ бољи јер остављају више простора државама да регулишу каква улагања прихватају.⁶⁵

Још један важан елемент у дефиницији улагања је захтев да се улагања врше у складу са законима и прописима државе домаћина.⁶⁶ Ова врста захтева има двојаку функцију. Прво, тиме се подстиче инвеститор да поштује правила државе улагања и њене развојне политике, јер у супротном не би могао остварити заштиту из споразума,⁶⁷ а друго, одговорност за имплементацију конкретније политике одрживог развоја тиче се и државе домаћина, која је одговорна за успостављање таквих прописа који одражавају бригу за питања одрживог развоја.

У сваком случају, упутно је да се приликом дефинисања „инвестиције“ има на уму приступ који највише погодује интересима одрживог развоја, односно да се дефиницијом искључе инвестиције које мање доприносе тим циљевима.

4. СТАНДАРДИ ТРЕТМАНА СТРАНИХ УЛАГАЊА И ОДРЖИВИ РАЗВОЈ

Познато је да су у циљу заштите и унапређења страних инвестиција формулисани стандарди третмана који се могу наћи у типичним инвестиционим споразумима, као што су: пуна заштита и сигурност, национални третман, третман најповлашћеније нације, стандард поштеног и правичног

⁶² Види БИТ између Бразила и Индије (2020), чл. 2.4.1(iv); доступно на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/5912/download> (09.05.2023). Такође, БИТ између Буркине Фасо и Турске (2019), чл. 1.1.

⁶³ БИТ између Бразила и Малавија (2015), чл. 2(1). Доступно на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/4715/download> (09.05.2023).

⁶⁴ Види, на пример, БИТ између Бенина и Канаде (2013), чл. 1. Доступно на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/438/download> (09.05.2023).

⁶⁵ Schacherer & Hoffmann, *op. cit.*, 571.

⁶⁶ Види, на пример, БИТ између Буркине Фасо и Турске (2019), чл. 1.1 и 2. Такође, Свеобухватни економски и трговински споразум из 2016. године између Канаде и ЕУ (ЦЕТА), чл. 8.1. Доступно на: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22017A0114\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22017A0114(01)) (09.05.2023).

⁶⁷ ЦЕТА, на пример, експлицитно искључује заштиту за улагања која нису учињена у складу са домаћим законима, чл. 8.18(3).

третмана, забрана незаконите експропријације и други. Од наведених стандарда, за нашу тему од посебног значаја су одредбе о експропријацији и стандард поштењег и правичног третмана, као и одредбе о условима учинка стране инвестиције.

4.1. Правила о експропријацији

Кључни проблем који се може јавити током улагања у страну земљу је могућност експропријације, односно лишавања страног улагача имовинских права која представљају његову инвестицију.⁶⁸ Због тога сви традиционални међународни споразуми о заштити улагања садрже правила о експропријацији, која је законита само ако се одвија у јавну сврху, на недискриминаторан начин, у законитом поступку, и уз правичну накнаду.⁶⁹ Поред директне, постоји и индиректна експропријација, када држава својим мерама омета имовинска права инвеститора у том степену да она постају бескорисна, при чему не долази до формалног престанка права својине.⁷⁰

Поставља се питање да ли регулативна делатност државе, предузета у циљу одрживог развоја, која омета или онемогућује пословање страног инвеститора, представља експропријацију која се мора надокнадити или се те мере морају прихватити као легалне и легитимне, без права на накнаду. Пример за овај случај је ускраћивање лиценце неопходне за обављање делатности из еколошких разлога.⁷¹ С обзиром на то да многи споразуми не одређују прихватљив праг мешања државе у ову област, арбитражни судови су развили неколико приступа да процене да ли државне мере представљају индиректну експропријацију. Доктрина „искључивог дејства“ разматра само утицај ових мера на коришћење имовине инвеститора, а не узима у обзир природу, сврху и карактер мере.⁷² Сходно томе, ако мера значајно омета коришћење имовине инвеститора, надокнада је потребна без обзира на сврху мере. Насупрот томе, доктрина „јавних овлашћења“ државе (енгл. *police powers*) сугерише да државне мере које спадају у њена у јавна овлашћења а доводе до штете или губитка имовине за инвеститора, ипак не представљају индиректну експропријацију, па сходно томе не долази до обавезе накнаде штете.⁷³

⁶⁸ Ђундић, П., „Експропријација у међународном приватном праву инвестиција“ (докторска дисертација), Правни факултет у Новом Саду, 2010, 15.

⁶⁹ *Ibid.*, 307.

⁷⁰ *Ibid.*, 92.

⁷¹ *Tecnicas Medioambientales Tecmed S. A. v. The United Mexican States*, ICSID Case No. ARB (AF)/00/2.

⁷² Dolzer, R. & Schreuer, C., *Principles of International Investment Law*, Oxford University Press, Oxford, 2008, 103. Наведено према: Ђундић, П., 2010, 199.

⁷³ Titi, C., „Police Powers Doctrine and International Investment Law“, in: F. Fontanelli, A. Gattini and A. Tanzi (Eds.), *General Principles of Law and International Investment Arbitration*, Brill, 2018, p. 323–343, 1.

Фокус је на сврси мере, односно узимају се у обзир легитимни јавни интереси (као што су заштита животне средине, јавног здравља и безбедности)⁷⁴. Коначно, неки арбитражни судови су узели у обзир и сврху мере и дејство на имовину инвеститора и увели тест пропорционалности, који налаже да ограничење права не сме бити непропорционално у односу на циљ коме се тежи и које је неподношљиво за власника.⁷⁵

Неуједначеност арбитражне праксе отежава предвиђање које и какве мере су оправдане, а које и какве нису. Зато се у савременим инвестиционим споразумима све више покушава разјаснити разлика између експропријације за коју се даје накнада и регулативних мера државе предузетих у општем интересу ослобођених обавезе плаћања накнаде. Један од актуелних приступа представља уношење специфичних одредби о одрживом развоју и регулативним овлашћењима државе домаћина у БИТ-ове и моделе БИТ-ова, о чему је већ било речи.

Другу могућност представља предвиђање изузетака за деловање државе у самим одредбама о експропријацији. На пример, канадско-српски БИТ (2014) прописује да „мера *Ситране која је осмишљена и којој је циљ заштитити најважнијих циљева јавног благодинања, као што су здравље, безбедност и животина средина, не представља индиректну експропријацију*“⁷⁶. Међутим, у овом БИТ-у, као и у многим другим, предвиђа се да та мера не сме бити дискриминаторна, као и да мора бити усвојена и примењена у доброј вери да би била изузета.

У појединим БИТ-овима пропорционалност мера се такође јавља као један од услова, узимајући у обзир услове као што су економски утицај мере или низа мера, степен до којег мера или низ мера ометају различита, разумна очекивања заснована на инвестицијама и карактер мере.⁷⁷ Последњи критеријум („карактер мере“) пружа простор за то да намера остваривања циљева одрживог развоја утиче на закључак о томе да ли је конкретно понашање представљало експропријацију.

Још једно питање које се тиче одрживог развоја јесте одређивање накнаде за експропријацију. Одређени међународни споразуми садрже правила о

⁷⁴ UNCTAD, *UNCTAD Series on Issues in International Investment Agreements II*, UN, New York, Geneva, 2012, xiii.

⁷⁵ *Tecnicas Medioambientales Tecmed S. A. v. The United Mexican States*, ICSID Case No. ARB (AF)/00/2, Award, 29 May 2003, пасус 122; *LG&E Energy Copr., LG&E Capital Corp, LG&E International INC. v. The Argentine Republic*, ICSID Case No. ARB/02/1, Decision on Liability, 3 October 2006, пасус 195.

⁷⁶ БИТ између Канаде и Србије (2014), анекс Б.10 (в). Доступно на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/3167/download> (09.05.2023).

⁷⁷ На пример, БИТ између Канаде и Обале Слоноваче (2014), Анекс Б(10), чл. 1, ст. 2, тач. ц. Доступно на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/3242/download> (09.05.2023).

вредновању накнаде и успостављају одређене критеријуме који се морају узети у обзир.⁷⁸ Приликом процене тржишне вредности инвестиције, српско-канадски БИТ (2014), али и неки други споразуми, као што је Свеобухватни економски и трговински споразум из 2016. године између Канаде и ЕУ⁷⁹ (у даљем тексту: ЦЕТА), садрже и узимање у обзир „других критеријума, према потреби“, што, према неким ауторима, може имплицирати право арбитражних судова да разматрају питања одрживог развоја.⁸⁰

Чини се да оптимални приступ представља успостављање услова за дозвољене регулативне активности, као што су циљеви одрживог развоја, недискриминаторна природа мера, пропорционалност мера и друго. Будући арбитражни случајеви показале да ли су ови услови довољно јасно формулисани како би се дозвољене и легитимне регулативне мере разликовале од оних које представљају индиректну експропријацију.

4.2. Поштен и правичан третман

Стандард поштеног и правичног третмана (енгл. *Fair and equitable treatment*, у даљем тексту: ФЕТ) такође се у пракси перципира као препрека имплементацији циљева одрживог развоја.⁸¹ ФЕТ је за инвеститоре нарочито значајан у погледу мера државе које утичу на легитимна очекивања страних инвеститора, а које не представљају експропријацију, јер арбитражни судови су у досадашњој пракси у већој мери проналазили кршење ФЕТ-а, него незакониту експропријацију.⁸² Међутим, ФЕТ је као стандард неодређен, што утиче на непредвидивост арбитражних одлука и посредно на спремност државе да ово питање регулише у јавном интересу.

Арбитражни судови су развијали опсежно али и различито тумачење овог стандарда.⁸³ Из тог разлога, реформисани међународни инвестициони споразуми садрже различите приступе како би се проблем неодређености ФЕТ-а ублажио. Тако, један од приступа је потпуно изостављање ФЕТ-а,

⁷⁸ На пример, канадско-српски БИТ (2014), чл. 10, ст. 2.

⁷⁹ ЦЕТА, (2016), чл. 6Cf.

⁸⁰ Zagel, G., *op. cit.*, 52.

⁸¹ *Ibid.*, 42.

⁸² Schreuer, C., „Fair and equitable treatment“, in: A. K. Hoffmann (Ed.), *Protection of foreign investment through modern treaty arbitration: diversity and harmonization*, Association Suisse de l'Arbitrage, Basel, 2010, 125-135; 133. Наведено према: Zagel, G., *op. cit.*

⁸³ Правни аутори наводе да се као елементи стандарда поштеног и правичног третмана углавном јављају поступање са дужном пажњом и пружање заштите инвестицији; забрана ускраћивања правде; забрана арбитражног и дискриминаторског поступања; заштита легитимних очекивања инвеститора; заштита од узнемиравања и савесно поступање државе. Ракић, Г., „Поштен и правичан третман страног улагача као правни стандард у међународном инвестиционом праву“, (докторска дисертација), Правни факултет у Новом Саду, 2019, 288.

који се критикује из више разлога⁸⁴. Прво, сами елементи ФЕТ-а, као што су владавина права, транспарентност, стабилност, добро управљање, су садржани у циљевима одрживог развоја у контексту мирног и инклузивног друштва. Друго, ФЕТ може пронаћи своју примену кроз клаузулу најповлашћеније нације, која упућује на примену других споразума који не искључују ФЕТ.⁸⁵

Као најбоља алтернатива предлаже се укључивање детаљне листе елемената ФЕТ-а, како би се арбитрама пружио боља упутства приликом тумачења и примене ове клаузуле. На пример, ЦЕТА предвиђа мере које представљају кршење ФЕТ-а: (а) ускраћивање правде у кривичном, грађанском или управном поступку; или (б) фундаментално кршење прописаног поступка, укључујући суштинско кршење транспарентности и препреке ефикасном приступу правди, у судским и управним поступцима; или (в) очигледна арбитрарност; или (г) циљана дискриминација на очигледно погрешним основама, као што су пол, раса или верска уверења; или (д) узнемиравање, принуда, злоупотреба моћи или слично понашање у лошој вери.⁸⁶

Други приступ представља појашњење односа између ФЕТ-а и легитимних очекивања инвеститора. На пример: „*За већу сигурности, сама чињеница да Сирана предузме или не предузме радњу која може бити у суштини са очекивањима инвеститора не представља кршење овог члана (ФЕТ-а), чак и ако постоји љубав или сличност за инвестицију као резултат*“.⁸⁷ Овом одредбом се легитимна очекивања заправо елиминишу као елемент ФЕТ-а. С друге стране, ЦЕТА предвиђа да арбитражни суд, приликом разматрања поштеног и правичног третмана, може узети у обзир изјаве дате инвеститору како би се подстакао на улагање, које су створиле легитимно очекивање и на које се инвеститор ослањао при одлуци да изврши или задржи покривено улагање, али које је друга страна накнадно изневерила.⁸⁸

Дакле, у савременој правној доктрини се сматра да би ФЕТ требало задржати у структури инвестиционих споразума, али уз специфицирање његових елемената, као што су принципи владавине права, поштене управе, транспарентности и понашања држава домаћина у доброј вери. Такође, препоручљиво је да се прецизирају услови за прихватљиве промене правног оквира државе домаћина, како не би дошло до кршења легитимних очекивања инвеститора.

⁸⁴ Споразум о слободној трговини између држава ЕФТА и држава Централне Америке (2013). Доступно на <https://www.efta.int/media/documents/legal-texts/free-trade-relations/central-america/EFTA-Central-America-free-trade-agreement.pdf> (09.05.2023).

⁸⁵ Zagel, G., *op. cit.*, 37.

⁸⁶ ЦЕТА (2016), чл. 8.10.

⁸⁷ Споразум између Сједињених Америчких Држава, Сједињених Мексичких Држава и Канаде (2018), чл. 14.6.4. (превод аутора). Доступно на: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/6008/download> (09.05.2023).

⁸⁸ ЦЕТА (2016), чл. 8.10., ст. 4.

4.3. Услови учинка

Основни облик ограничења слободе инвестирања представља условљавање инвеститора да његово улагање мора да има одређене карактеристике, како би било прихваћено у држави пријема улагања. То су тзв. услови учинка инвестиције (енгл. *performance requirements*). У контексту одрживог развоја, многи од ових услова могу да буду значајни. На пример, правила о употреби локалних ресурса могу допринети економском расту, повећању запослености, смањењу неједнакости и слично. Захтеви за учинком могу да имају вишеструко позитиван утицај, на пример кроз увођење нових технологија, које би имале позитиван утицај на конкурентност државе пријема улагања.

Међутим, многи међународни инвестициони споразуми забрањују условљавање страног инвеститора одређеним учинком његове инвестиције. На пример, забрана условљавања инвеститора запошљавањем локалних радника може да отежа постизање самог циља одрживог развоја, који предвиђа пуну и продуктивну запосленост и пристојан рад за све жене и мушкарце. Ове одредбе могу стога бити у супротности са одређеним циљевима одрживог развоја јер клаузула о забрани захтева учинка смањује флексибилност креатора домицилне политике на различите начине.

5. ПРОЦЕСНОПРАВНЕ ОДРЕДБЕ И ОДРЖИВИ РАЗВОЈ

Поред супстанцијалних одредби, поједини аспекти процесноправних одредби о решавању инвестиционих спорова такође могу да имају утицаја на питања одрживог развоја. У контексту савремених тенденција реформе инвестиционих споразума и механизма решавања арбитражних спорова јављају се и карактеристични елементи измене и допуне клаузуле о решавању спорова. Како наводи проф. Станивуковић, у новијим споразумима и моделима споразума, та клаузула прераста у читав одељак споразума, који предвиђа одређена решења релевантна и за циљеве одрживог развоја.⁸⁹

Према ауторки Загел (Zagel), могућност инвеститора да доведе у питање регулативне мере државе, недоследност арбитражних одлука, ограничена могућност њихове контроле, као и трајање и трошкови арбитражних поступака утичу на одрживи развој, и то на два начина. Са једне стране, државе се либе да доносе прописе у вези са одрживим развојем (тзв. *chilling effect*), а са друге стране смањују се средства доступна за имплементацију циљева одрживог развоја.⁹⁰

⁸⁹ Станивуковић, М. Д. Основни елементи за реформу клаузуле о решавању спорова између улагача и државе у двостраним споразума Србије о заштити инвестиција, *Хармонизација српској и мађарској љрава са љравом Евројске уније*, Правни факултет у Новом Саду, Центар за издавачку делатност, 2022, 57-84; 57 и даље.

⁹⁰ Zagel, G., *op. cit.* 42.

5.1. Заједнички комитети

Бројни савремени споразуми успостављају институционални оквир у виду заједничких комитета или одбора (*Joint Committees*) који имају различите задатке, као што су надзор над спровођењем споразума, идентификација и препоручивање мере или иницијативе за промовисање и повећање токова инвестиција између држава уговорница, успостављање листе арбитра који ће решавати потенцијални спор, и тумачење одредби споразума.

За питања одрживог развоја, нарочито је значајно јачање улоге државе у инвестиционој арбитражи кроз тумачење одредби споразума заједничких комитета, при чему је то тумачење обавезујуће за арбитражни суд у било ком тренутном или будућем спору, и свака арбитражна одлука мора бити у складу са том заједничком одлуком.⁹¹

5.2. Превенција инвестиционих спорова

Други аспект процесноправних одредби потенцијално важан за одрживи развој јесте превенција инвестиционих спорова, јер се на тај начин штеде материјални и људски ресурси. Превенција спорова садржана је у многим споразумима, уз различите модалитете. Тако, мароканско-нигеријски БИТ успоставља заједнички комитет, састављен од представника обе стране, који има и задатак да учествује у „*настојању сйрана уговорница да сва ишйања или сйорове у вези са улајањем реше на йријаиљски начин*“.⁹²

Осим тога, у многим споразумима предвиђају се обавезујуће или необавезујуће консултације и преговори пре покретања арбитраже.⁹³ Дакле, предупређивање спорова служи да се пронађу решења и да се разговара о мерама државе без укључивања арбитражних судова.

5.3. Контрола арбитражних одлука

Одсуство или недовољна контрола арбитражних одлука једна је од кључних замерки која се упућује механизму решавања инвестиционих спорова. Иако Вашингтонска конвенција о решавању инвестиционих спорова између држава и држављана других држава (у даљем тексту: ИКСИД Конвенција) садржи одређене могућности контроле арбитражних одлука, сматра

---

⁹¹ Споразум о слободној трговини између Аустралије и Кореје (2014), чл. 9.18, ст. 2. Доступно на <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/2971/download> (09.05.2023).

⁹² БИТ између Марока и Нигерије (2016), чл. 26(1).

⁹³ Споразум о слободној трговини између Аустралије и Кореје (2014), чл. 11.15. Доступно на <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/2971/download> (09.05.2023).

се да су постојећи механизми недовољни, јер се односе само на процедуралне аспекте арбитражног поступка, а не и на мериторно разматрање судова.

У неким споразумима, као што је ЦЕТА, већ се налазе реформисане одредбе којима се предвиђа успостављање сталног инвестиционог и жалбеног суда, што би требало да побољша уједначеност и предвидљивост арбитражних одлука. Тиме се повећава легитимност одлука, што одговора захтевима владавине права из циљева одрживог развоја, а са друге стране, увођење апелационог механизма има индиректан позитиван ефекат и на спремност да се усвоје регулативне мере одрживости државе пријема улагања.⁹⁴

5.4. Неосновани тужбени захтеви

Још један елемент процесноправних одредби инвестиционих споразума који може да има ефекат на одрживи развој јесу одредбе о одбацивању неоснованих тужбених захтева у раној фази поступка. Како већина традиционалних БИТ-ова не садржи правила о одбацивању очигледно неоснованих захтева, одговор је на арбитражним судовима, што ствара неизвесност.

Да би се спречила неизвесност, неколико реформисаних споразума о улагањима садржи правила о том питању. На пример, ЦЕТА предвиђа рано одбацивање захтева у случају да је улагање извршено лажним представљањем, корупцијом или понашањем које представља злоупотребу поступка. Постојање неког од ових разлога значи превремено одбацивање тужбе. Тужбе се такође могу одбацивати у раној фази ако су очигледно без правног основа или уколико нису засноване на закону.⁹⁵ Ова правила иду у прилог одрживом развоју јер спречавају неосновано оспоравање мера држава донетих у јавном интересу, као и зато што се тиме скраћују арбитражни поступци, спречавају злоупотребе инвестиционе арбитраже и штеде средства.

5.5. Противтужбе држава

Путем института противтужбе, државе могу да искажу своје аргументе, као и да постигну смањење трошкова спајањем поступка. Међутим, досадашња арбитражна пракса показује да се противтужба још увек ретко користи као инструмент за утврђивање одговорности улагача у било којој области, иако ИКСИД конвенција и УНЦИТРАЛ Правила о арбитражи предвиђају могућност подношења противтужбе, под одређеним условима. Арбитражни судови су различито тумачили допуштеност противтужби, будући

---

⁹⁴ Zagel, G., *op. cit.*, 45.

⁹⁵ Поступак такође може бити предмет раног одбацивања од стране суда, у складу са чланом 8.32 и 8.33. Ове одредбе омогућавају да се избегну неосноване тужбе или друге злоупотребе.

да она у суштини зависи од начина на који је формулисана арбитражна клаузула у одговарајућем БИТ-у. На пример, у предмету Салука против Чешке (*Saluka v. Czech Republic*), арбитражни суд је утврдио своју надлежност у „*свим споразумима... у вези са инвестицијом*“, на основу члана 8 чешко-холандског БИТ-а, чиме се начелно дозвољава поступање по противтужби државе.⁹⁶

Са друге стране, у спору Русалис против Румуније (*Roussalis v. Romania*)⁹⁷ који се одвијао под окриљем ИКСИД-а, арбитражни суд је сматрао да се члан 9. грчко-румунског БИТ-а (1997) не може тумачити тако да обухвата и противтужбе држава.⁹⁸ Ипак, у скороје време се јављају инвестициони споразуми који изричито омогућују подношење противтужбе од стране тужене државе. На пример, БИТ између Словачке Републике и Ирана (2016) предвиђа могућност да држава поднесе противтужбу засновану на повреди инвеститорових обавеза да се придржава закона државе пријема улагања, садржаних у том споразуму⁹⁹. Цитирана одредба служи томе да се држави омогући да поднесе противтужбу у циљу заштите јавног интереса, односно неких од циљева одрживог развоја и спрече неосновани поступци инвеститора.

5.6. Транспарентност арбитражног поступка

У последње време све више се инсистира на транспарентности арбитражних поступака, а нарочито на јавној доступности арбитражних одлука, па тако и све већи број међународних споразума о заштити улагања садржи одредбе о процедуралној транспарентности, које могу бити различите. Пример је чл. 31 БИТ-а између Србије и Канаде (2014), који предвиђа да су арбитражне одлуке и други документи начелно доступни јавности, као и да су рочишта отворена за јавност, осим у изузетним случајевима, када се ради о поверљивим информацијама.¹⁰⁰ Осим тога, одређене одредбе се позивају на директну примену УНЦИТРАЛ Правила о транспарентности, као што је случај у ЦЕТА, који чак и проширује поменута правила.

---

⁹⁶ *Saluka Investments B.V. v. The Czech Republic* (UNCITRAL), Decision on Jurisdiction over the Czech Republic's Counterclaim, 7 May 2004, пасус 39.

⁹⁷ *Spyridon Roussalis v. Romania*, ICSID Case No. ARB/06/1, Award, 7 Dec 2011, пасус 869 и даље.

⁹⁸ У члану 9 грчко-румунског БИТ-а (1997), прописано је да, уколико се спорови између инвеститора и државе пријема улагања у вези са њеним обавезама из БИТ-а не могу решити у року од шест месеци, *заинтересовани инвеститор* може поднети спор било надлежним судовима Стране уговорнице на чијој територији је улагање извршено или међународној арбитражи. Доступно на <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/6544/download> (09.05.2023).

⁹⁹ БИТ између Словачке и Ирана (2016), чл. 14(3). Доступно на <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/3601/download> (09.05.2023).

¹⁰⁰ БИТ између Републике Србије и Канаде (2014), чл. 31.

6. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Евидентно је да се одрживи развој све више јавља као појам на који треба обратити пажњу у контексту страних улагања, иако је међународно право страних улагања примарно фокусирано на њихову заштиту.¹⁰¹ Многи новији инвестициони уговори и модел БИТ-ови укључују одређене одредбе које се експлицитно или имплицитно баве различитим аспектима одрживог развоја. На основу анализе мапираних споразума, процентуално највећи број њих садржи одредбе о заштити животне средине, а најмањи одредбе о друштвено одговорном пословању. Може се закључити да инвестициони споразуми прате опште друштвена кретања, односно да се укључивање „модерних“ одредби поклапа са развојем концепта одрживог развоја и све већом спецификацијом његових циљева. Јављају се и обавезе за страног улагача, позивањем на поштовање правила домаћег законодавства, или ређе, наметањем конкретнијих обавеза инвеститору у самом међународном споразуму. Веома мали проценат споразума садржи већину или све одредбе и циљеве одрживог развоја анализираних у овом раду.

Међутим, као отворено остаје питање како арбитражни судови анализирају проблеме одрживог развоја и како процењују на који начин су државе ограничене у доношењу регулативних мера. Многи правни писци сматрају да арбитражни судови до сада нису били превише успешни у адекватном обраћању пажње на интересе државе пријема улагања при тумачењу стандарда третмана страног инвеститора. У будућности остаје да се види како ће бити тумачене одредбе новијих споразума, јер је изгледно да ће број спорова који се тичу мера државе пријема улагања усмерених на одрживи развој бити све већи.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

- Atanacković, U., „Društveno odgovorno poslovanje kao savremeni koncept biznisa“, *Škola biznisa* 1/2011, 143–148.
- Bjorklund, A. K., „Sustainable Development and International Investment Law“, in: *Research Handbook on Environment and Investment Law* (K. Miles, ed.), Edward Elgar Publishing, 38–68, 2019.
- Brundtland, G. H., *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*, United Nations General Assembly document A/42/427, 1987.

---

¹⁰¹ Bjorklund, A. K., „Sustainable Development and International Investment Law“, in: *Research Handbook on Environment and Investment Law* (K. Miles, ed.), Edward Elgar Publishing, 38–68, 2019.

- Gordon, K. & Pohl, J., „Environmental Concerns in International Investment Agreements: A Survey“, *OECD Working Papers on International Investment* 2011/01, OECD Publishing, Paris, 2011. <https://doi.org/10.1787/5kg9mq7scrjh-en>.
- Дивљац, Д., „Правни значај заштите животне средине у праву страних улагања“, *Зборник радова Правној факултету у Новом Саду* XLVII(2)/2013, 199–213.
- Dolzer, R. & Schreuer, C., *Principles of International Investment Law*, Oxford University Press, Oxford, 2008.
- Ђундић, П., „Експропријација у међународном приватном праву инвестиција“ (докторска дисертација), Правни факултет у Новом Саду, 2010.
- Ђундић, П., „Потенцијална реформа српске мреже двостраних споразума о заштити и подстицању улагања: прилика за нови почетак“, *Зборник радова Правној факултету у Новом Саду* 1/2022, 145–169.
- Ђундић, П., „Процесне претпоставке за примену клаузуле о ускраћивању погодности у инвестиционој арбитражи: зашто је тешко рећи не?“, *Зборник радова Правној факултету у Новом Саду* 53(3)/2019, 933–954.
- Zagel, G., „Achieving Sustainable Development Objectives in International Investment Law“, in: *Handbook of International Investment Law and Policy*, (J. Chaisse, L. Choukroune & J. Sufian, Eds.), 1 ed., Springer Nature, 2020, 1–55. https://doi.org/10.1007/978-981-13-5744-2_57-1
- International Institute for Sustainable Development (IISD), *A Sustainability Toolkit for Trade Negotiators: Trade and Investment as vehicles for achieving the 2030 Sustainable Development Agenda*. Доступно на: <https://www.iisd.org/toolkits/sustainability-toolkit-for-trade-negotiators/about-us/> (14.09.2022).
- Maupin, J. A., „Public and Private in International Investment Law: An Integrated Systems Approach“, *Virginia Journal of International Law* 54/2014, 367–435. https://scholarship.law.duke.edu/faculty_scholarship/3128/
- Павићевић, В., „Реформа билатералних инвестиционих споразума – од кризе легитимитета до инструмента социјалне и еколошке правде“, *Сјране инвестиције у Србији – нови погледи* (др Сања Јелисавац Трошић, ур.), Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2019, 188–208.
- Peels, R., Echeverria Manrique, E., Aissi, J. & Schneider, A., ILO Research Paper No. 13, *Corporate social responsibility in international trade and investment agreements: Implications for states, business and workers*, 2016. Доступно на: [wcms_476193.pdf](https://www.ilo.org/wcms_476193.pdf) (ilo.org) (12.09.2022).
- Ракић, Г., „Поштен и правичан третман страног улагача као правни стандард у међународном инвестиционом праву“ (докторска дисертација), Правни факултет у Новом Саду, 2019.
- Ridi, N., „Shifting Paradigms in International Investment Law: More Balanced, Less Isolated, Increasingly Diversified“, *European Journal of International Law* 27(2)/2016, 545–551. <https://doi.org/10.1093/ejil/chw025>
- Schacherer, S. & Hoffmann, R. T. „International investment law and sustainable development“. in: *Research Handbook on Foreign Direct Investment*, Edward Elgar Publishing, 2019, 563–595.
- Schrijver, N., „Chapter 16 2019 AIB Law Lecture: The Rise of Sustainable Development in International Investment Law“, in: *The Role of International Administrative*

- Law at International Organizations*, Brill | Nijhoff, Leiden, 2020. doi: https://doi.org/10.1163/9789004441033_017
- Schrijver, N., *The Evolution of Sustainable Development in International Law: Inception, Meaning and Status*, Brill | Nijhoff, Leiden, 28 Feb. 2009. doi: <https://doi.org/10.1163/9789047444466>.
- Schreuer, C., „Fair and equitable treatment“, in: A. K. Hoffmann (Ed.), *Protection of foreign investment through modern treaty arbitration: diversity and harmonization*, Association Suisse de l'Arbitrage, Basel, 2010, 125–135.
- Станивуковић, Маја Д., Основни елементи за реформу клаузуле о решавању спорова између улагача и државе у двостраним споразума Србије о заштити инвестиција, *Хармонизација српској и мађарској њрава са њравом Евројске уније*, Правни факултет у Новом Саду, Центар за издавачку делатност, 2022, 57–84.
- Titi, C., „The Right to Regulate in International Investment Law (Revisited)“, *Courses of the Summer School on Public International Law 18*, International and Comparative Law Research Center, 2022. Доступно на: https://iclr.ru/storage/publication_pdf/SSPIL-2021_18_Catharine-Titi_1652862758.pdf (11.12.2022).
- Titi, C., „Police Powers Doctrine and International Investment Law“, in: F. Fontaneli, A. Gattini and A. Tanzi (Eds.), *General Principles of Law and International Investment Arbitration*, Brill, 2018, p. 323–343.
- UNCTAD, *Recent Developments in the IIA Regime: Accelerating IIA Reform*, 2021. Доступно на: https://unctad.org/system/files/official-document/diaepcbinf2021d6_en.pdf (11.12.2022).
- UNCTAD, *Expropriation, UNCTAD Series on Issues in International Investment Agreements II*, New York, Geneva, UN, 2012.
- UN General Assembly, *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, A/RES/70/1, 2015. Доступно на: <https://www.refworld.org/docid/57b6e3e44.html> (04.09.2022).
- United Nations, *Agenda 21: programme of action for sustainable development*, Negotiated by Governments at the United Nations Conference on Environment and Development (UNCED), 3–14 June 1992, Rio de Janeiro, Brazil, 1992. A/CONF.151/26/REV.1. United Nations, New York. Доступно на: <http://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf> (14.09.2022).
- Chi, M., *Sustainable development provisions in investment treaties*. ARTNeT Secretariat, United Nations ESCAP, 2018. Доступно на: <https://www.unescap.org/sites/default/files/SustainableDevelopmentProvisionsinInvestmentTreaties.pdf> (11.12.2022).

Milica D. Njegovan
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
njegovanmilica@yahoo.com
ORCID ID: 0000-0002-3651-5714

Sustainable Development Goals in International Investment Promotion and Protection Agreements

Abstract: Sustainable development goals represent the paradigm of international politics of the 21st century. Their importance is also reflected in the growing number of national and international legal sources that directly or indirectly prescribe provisions for their affirmation. The international investment law, as a diverse set of international legal sources traditionally focused on the protection of foreign investments, has been increasingly linked to the requirements for contributing to the sustainable development of the host state. This paper analyzes the provisions of international investment agreements (IIAs) in the context of various aspects of sustainable development. Preambles, substantive and procedural provisions of bilateral and other international agreements containing provisions on investment protection were analyzed. The conclusion is that in the existing corpus of IIAs, still a smaller number of them contain provisions important for sustainable development, but that a trend can be observed of increasingly frequent incorporation of these “modern” provisions into newly signed agreements, as well as into the modern model BITs.

Keywords: sustainable development, international investment law, International investment agreements (IIAs), investment arbitration.

Датум пријема рада: 11.05.2023.

Датум прихватања рада: 10.11.2023.